

УДК 347.9(477)
ББК 67.9(4УКР)310
Ц57

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 5 від 25 грудня 2015 р.)

Авторський колектив:

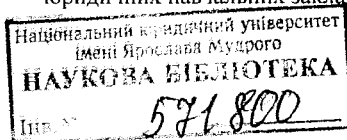
В. В. Комаров – передмова; підрозділи 1.1, 1.4, 1.5 розд. 1; підрозд. 1.8 розд. 1 (у співавт. з *О. В. Рожновим*); підрозділи 3.1, 3.2 розд. 3; підрозд. 3.6 розд. 3 (у співавт. з *Н. Ю. Сакарою*); підрозд. 5.7 розд. 5; підрозд. 7.2 розд. 7 (у співавт. з *К. В. Гусаровим*); підрозд. 8.1 розд. 8 (у співавт. з *В. В. Баранковою*); *В. В. Баранкова* – підрозд. 8.1 розд. 8 (у співавт. з *В. В. Комаровим*); *В. А. Бігун* – підрозд. 8.3 розд. 8; *С. В. Васильєв* – підрозд. 1.2 розд. 1; підрозд. 4.4 розд. 4; *К. А. Гузе* – підрозд. 3.4 розд. 3; *К. В. Гусаров* – підрозд. 7.1 розд. 7; підрозд. 7.2 розд. 7 (у співавт. з *В. В. Комаровим*); *А. Ю. Каламайко* – підрозд. 4.5 розд. 4 (у співавт. з *І. В. Удальцовою*); *С. О. Кравцов* – підрозділи 6.3, 6.4 розд. 6; *Д. Д. Лусеник* – підрозд. 1.3 розд. 1; підрозділи 4.2, 4.3, 4.6 розд. 4; *В. Ю. Мамницький* – підрозд. 7.4 розд. 7; *О. І. Попов* – підрозд. 7.3 розд. 7; *П. І. Радченко* – підрозділи 2.1, 2.2 розд. 2; підрозд. 8.2 розд. 8; *О. В. Рожнов* – підрозд. 1.8 розд. 1 (у співавт. з *В. В. Комаровим*); підрозд. 5.5 розд. 5; *Н. Ю. Сакара* – підрозд. 1.6 розд. 1; підрозд. 3.5 розд. 3; підрозд. 3.6 розд. 3 (у співавт. з *В. В. Комаровим*); підрозділи 5.1, 5.2, 5.4 розд. 5; *Г. О. Світлична* – підрозд. 3.3 розд. 3; *В. І. Тертишніков* – підрозд. 4.1 розд. 4; *І. В. Удальцова* – підрозд. 4.5 розд. 4 (у співавт. з *А. Ю. Каламайком*); підрозд. 5.6 розд. 5; підрозд. 6.1 розд. 6 (у співавт. з *Т. А. Цувіною*); підрозд. 6.2 розд. 6; *Т. А. Цувіна* – підрозд. 1.7 розд. 1; підрозд. 6.1 розд. 6 (у співавт. з *І. В. Удальцовою*); *Д. М. Шадура* – підрозділи 2.3, 2.4 розд. 2; підрозд. 5.3 розд. 5

Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : моно-
Ц57 графія / *В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін.* ; за ред. *В. В. Ко-*
марова. – Х. : Право, 2016. – 848 с.

ISBN 978-966-458-891-8

У монографії досліджуються розвиток цивільного процесуального законодавства України у пострадянський період, джерела, принципи цивільного судочинства та право на справедливий судовий розгляд, проблеми цивільної юрисдикції, суб'єктів цивільного судочинства, доказів та доказування, перегляду судових рішень та їх виконання.

Для науковців, суддів, працівників апарату судів, адвокатів та студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 347.9(477)
ББК 67.9(4УКР)310

© Комаров В. В., Гусаров К. В.,
Сакара Н. Ю. та ін., 2016
© Видавництво «Право», 2016

ISBN 978-966-458-891-8

Зміст

Про авторів.....	6
Передмова.....	8
Список основних скорочень.....	13

Розділ 1

ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

1.1. Цивільне процесуальне законодавство України: пострадянський період розвитку.....	14
1.2. Джерела цивільного процесуального права.....	41
1.3. Проблеми аналогії в ЦПК.....	62
1.4. Структура цивільного судочинства.....	75
1.5. Принципи цивільного судочинства.....	89
1.6. Фундаменталізація прав людини як методологічний концепт права на справедливий судовий розгляд.....	99
1.7. Міжнародні стандарти права на справедливий судовий розгляд та національна практика цивільного судочинства.....	125
1.8. Процесуальні строки та ефективність цивільного судочинства.....	158

Розділ 2

ЦИВІЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ

2.1. Становлення інституту цивільної юрисдикції.....	183
2.2. Загальні правила цивільної юрисдикції.....	193
2.3. Цивільна юрисдикція: міждисциплінарні питання.....	208
2.4. Проблема оптимізації правового регулювання судової юрисдикції.....	218

Розділ 3

СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА

3.1. Сторони у цивільному судочинстві.....	234
3.2. Треті особи у цивільному судочинстві.....	254
3.3. Представництво у цивільному судочинстві.....	267
3.4. Прокурор у цивільному судочинстві.....	294

Розділ 8

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

8.1. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)

Виконання судових рішень — заключний етап у процесі реалізації захисту цивільних прав. Виконання рішень про присудження здійснюється в межах виконавчого провадження.

У розділі V ЦПК 1963 р. було закріплено інститут звернення судового рішення до виконання, а чинний ЦПК містить два розділи, присвячені унормуванню ролі суду у виконавчому провадженні: розд. VI «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» та розд. VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень». Подібні еволюційні зміни у цивільному процесуальному законодавстві є відображенням розуміння сутності виконавчого провадження як заключного етапу судового розгляду та необхідності унормування компетенційних повноважень суду як органу, що здійснює вплив на процес виконання, забезпечуючи його ефективність та дотримання прав усіх учасників виконавчого провадження.

Виконавче провадження характеризується тим, що воно може бути порушене не тільки у зв'язку з судовим розглядом справи, оскільки закон доручає органам виконання виконувати і акти інших органів (адміністративних органів, нотаріату, третейських судів та ін.). Виконавче провадження забезпечує досягнення матеріально-правової мети

судової та несудової юрисдикційної діяльності. Зв'язок виконавчого провадження з попередніми стадіями судового процесу визначається єдністю цілей, які закріплені законом для всього судочинства в цілому і полягають у захисті прав та охоронюваних законом інтересів.

Процес захисту права після постановлення рішення і набрання ним законної сили продовжується у формі виконавчого провадження, що становить заключний етап судового розгляду. Примусове виконання судових рішень гарантує і завершує здійснення прав сторін, визнаних судом, та підтверджених ним обов'язків.

Але в літературі немає однастайності щодо вирішення питання про те, чи становить виконання судових рішень заключну стадію цивільного процесу. Більшість авторів розглядає виконання судових рішень саме як стадію цивільного процесу¹. Поряд з цим існує й інша точка зору, згідно з якою виконавче провадження становить самостійний вид провадження. Так, на думку М. К. Юкова, відносини, що виникають у зв'язку з виконанням рішень юрисдикційних органів, є предметом регулювання самостійної галузі права — виконавчого права². На думку Ю. Білоусова, виконавче провадження взагалі має бути відокремлене від будь-якої галузі права, й посісти самостійне місце в системі права. Автор пропонує розглядати його як самостійну галузь права, що матиме назву цивільне виконавче право³. В. М. Шерстюк також вказує, що відносини, які виникають при виконанні рішень різних юрисдикційних органів, і цивільні процесуальні відносини не є однорідними. Вони мають різний суб'єктний склад, зміст, підстави припинення та інші елементи⁴. С. Я. Фурса та С. В. Щербак вважають виконавче провадження інститутом адміністративного процесу. Зокрема, автори за-

¹ Див.: Заворотько, П. П. Процесуальные гарантии исполнения судебного решения [Текст] / П. П. Заворотько. — М., 1974. — С. 4; Захарова, О. С. Проблемы виконання судових рішень у контексті реформування цивільного процесуального законодавства [Текст] / О. С. Захарова, Г. В. Пронська // Адвокат. — 2004. — С. 3; Пригуляк, В. М. Доктринальне розуміння галузевої приналежності виконавчого провадження в Україні [Текст] / В. М. Пригуляк // Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер.: Юриспруденція, 2014. — Т. 1, № 10-2. — С. 179; Талан, Л. Виконавче провадження в структурі цивільного процесу [Текст] / Л. Талан // Вісн. Акад. прав. наук України. — 2009. — № 2 (57). — С. 96–102; тощо.

² Юков, М. К. Теоретические проблемы системы гражданского процессуального права [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / М. К. Юков. — Свердловск, 1982.

³ Білоусов, Ю. Цивільне виконавче право як самостійна галузь права [Текст] / Ю. Білоусов // Закон і бізнес. — 2001. — 3–9 лют. — С. 26.

⁴ Шерстюк, В. М. Система советского гражданского процессуального права [Текст] / В. М. Шерстюк. — М., 1989.

значають, що правовідносини, які виникають при примусовому виконанні рішень судів, є адміністративно-процесуальними, тому є можливість говорити про самостійність предмета регулювання у виконавчому провадженні¹.

Прецедентна практика ЄСПЛ, юрисдикція якого щодо тлумачення і застосування Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини і Протоколів до неї визнана Україною, як учасницею цієї Конвенції, вказує на те, що в розумний строк розгляду справи включається період з надходження до суду заяви до закінчення виконання рішення суду. Згідно з п. 1 ст. 6 Конвенції провадження з виконання судових рішень є самостійною і невід'ємною частиною судового розгляду, невід'ємною стадією процесу правосуддя, про що зазначено в численних рішеннях Суду, зокрема: у справі «Горнєбі проти Греції» від 19 березня 1997 р.², у справі «Ромашов проти України» від 27 липня 2004 р.³, у справі «Дубенко проти України» від 11 січня 2005 р.⁴ та ін.

Так, рішення у справі «Шмалько проти України» було ухвалено 20 липня 2004 р. Суд відзначив, що право на суд, яке закріплене у ч. 1 ст. 6 ЄКПЛ, було б лише ілюзією, якщо б держави допускали такий стан речей, коли остаточні рішення національних судів залишалися б невиконаними. Суд звернувся до положень, сформульованих у його попередніх аналогічних справах, зазначаючи, що тлумачення ч. 1 ст. 6 ЄКПЛ винятково як такої, що стосується лише доступу до суду та процедури розгляду справи в суді, було б несумісним із принципом верховенства права, який держави-учасниці зобов'язались дотримувати, ратифікуючи Конвенцію. Зважаючи на це, виконання рішення будь-якого суду повинно розглядатись у світлі вимог ст. 6 ЄКПЛ складовою частиною процесу у справі. Загалом не може вважатися прийнятним виправдання державою невиконання рішення суду відсутністю достатніх державних коштів. Затримання виконання судового рішення може бути виправданим лише за виняткових обставин. Проте у будь-якому разі таке затримання не може бути настільки тривалим, аби була знищена сама сутність того права, яке захищається ч. 1 ст. 6 ЄКПЛ.

¹ Фурса, С. Я. Виконавче провадження в Україні [Текст] / С. Я. Фурса, С. В. Щербак. – К. : Атіка, 2002. – С. 72; Щербак, С. В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С. В. Щербак. – К., 2002. – С. 4.

² Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Текст]. – 1999. – № 3. – К., 1999. – С. 133–135.

³ Вісн. Верхов. Суду України. – 2004. – № 11. – С. 31–33.

⁴ Там само. – 2005. – № 4. – С. 38–39.

Поряд з цим у своїх інших рішеннях ЄСПЛ зазначає, що провадження в суді та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадіями одного провадження, підкреслюючи, що виконавче провадження не може бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес («Скордіно проти Італії»; «Джордж Естіма проти Португалії»; «Сіка проти Словачії» тощо).

Зокрема, ці висновки покладені у підставу рішення у справі «Крутько проти України» від 27 листопада 2008 р. Суд зазначає, що провадження в суді та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадіями одного провадження. Таким чином, виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес. Скарга заявника стосовно тривалості судового провадження у його справі зводиться до загального твердження, що його справа розглядалась судом близько двох років та десяти місяців. Судове провадження розпочалось у серпні 2003 р. та було завершено 7 квітня 2006 р. винесенням остаточного рішення ВСУ. Таким чином, тривалість провадження у судовій стадії становила два роки та вісім місяців у судах трьох інстанцій, під час якого немає жодного періоду бездіяльності, який стався з вини національних судів.

Стосовно відповідальності держави щодо затримки виконання рішення, винесеного на користь заявника, Суд зауважує, що затримка у виконанні рішення від 3 листопада 2003 р., яке було змінено Апеляційним судом Харківської області 25 грудня 2003 р., становила близько двох років та десяти місяців. Таким чином, мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції через тривале невиконання рішення на користь заявника.

Практика ЄСПЛ знайшла своє законодавче відтворення у національному законодавстві щодо виконання. Згідно зі ст. 1 Закону «Про виконавче провадження» виконавче провадження визначається як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб).

До компетенції судів Законом України «Про виконавче провадження» та ЦПК віднесено досить широке коло питань, але всі вони можуть бути поєднані у дві групи: розгляд заяв (подань) державного виконавця, стягувачів, боржників про вирішення певних питань щодо руху виконавчого провадження, а також справ за скаргами на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби.

Аналіз предмета судової діяльності при розгляді цих справ свідчить про те, що суд у виконавчому провадженні виконує відповідно дві основні функції: забезпечувальну та контрольну.

Реалізація забезпечувальної функції відбувається через попереднє санкціонування судом найбільш важливих процесуальних виконавчих дій, вчинення яких потребує встановлення додаткових гарантій законності та дотримання відповідних прав їх учасників, які, власне, і забезпечуються судом. Контрольна функція суду реалізується шляхом розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення, якими порушено права чи свободи учасника виконавчого провадження.

Необхідність законодавчого врегулювання механізму реалізації двох зазначених функцій суду при виконанні судових рішень зумовила існування у чинному ЦПК двох відповідних розділів: розд. VI «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» та розд. VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень».

Забезпечувальна функція суду реалізується при вирішенні таких правових питань:

- вирішення питання про негайне виконання судових рішень (ст. 367 ЦПК);
- видача виконавчих листів (ст. 368 ЦПК);
- оформлення виконавчого листа, виправлення помилки в ньому та визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню (ст. 369 ЦПК);
- видача дубліката виконавчого листа або судового наказу (ст. 370 ЦПК);
- поновлення пропущеного строку пред'явлення виконавчого документа до виконання (ст. 371 ЦПК);
- роз'яснення рішення суду (ст. 34 Закону «Про виконавче провадження»; ст. 221 ЦПК);
- визнання мирової угоди (ст. 372 ЦПК);
- прийняття рішення про відстрочку чи розстрочку виконання, а також про зміну чи встановлення способу і порядку виконання (ст. 373 ЦПК);
- вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (ст. 374 ЦПК);

- постановлення ухвали про оголошення розшуку боржника або дитини (ст. 375 ЦПК);
 - вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 376 ЦПК);
 - вирішення питання про звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках (ст. 377 ЦПК);
 - вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України (ст. 377¹ ЦПК);
 - заміна сторони виконавчого провадження (ст. 378 ЦПК);
 - визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами (ст. 379 ЦПК);
 - вирішення питання про поворот виконання (статті 380–382 ЦПК).
- Згідно з чинним законодавством ці питання вирішуються у судових засіданнях із постановленням відповідних ухвал. Зазначені питання згідно з ч. 1 ст. 368 ЦПК вирішує місцевий суд, який розглянув справу, а не суд за місцем виконання.

Контрольна функція суду реалізується тільки при розгляді справ, що порушуються за ініціативою заінтересованих осіб, які вважають порушеними свої права чи свободи під час виконавчого провадження. Ці справи вирішуються судом за правилами розд. VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень».

Стаття 367 ЦПК закріплює правила щодо негайного виконання судових рішень. У ЦПК 1963 р. ці питання врегульовувалися нормами, що містилися у гл. 23 розд. III «Провадження у суді першої інстанції». Розташування цих правил у розд. VI слід визнати доцільним та виправданим з таких міркувань. За загальним правилом (ст. 14 ЦПК) судові рішення виконуються після набрання ними законної сили. Негайне виконання становить виняток із цього правила, тому підстави для його застосування чітко передбачені у законодавстві. Питання про негайне виконання рішення вирішується судом при постановленні рішення і це тягне за собою неможливість застосування загальних правил щодо строків здійснення виконавчого провадження, передбачених у ст. 30 Закону України «Про виконавче провадження». Таким чином, висновок про негайне виконання судового рішення утворює специфічність порядку звернення такого рішення до виконання, а ці питання саме й регулюються розд. VI ЦПК.

Поняття негайного виконання слід розглядати у контексті визначення загальнообов'язковості та здійсненності судового рішення як

наслідків його законної сили, а також співвідношення понять примусового виконання рішень та їх реалізації як двох самостійних форм виконання рішень залежно від їх виду.

Згідно зі ст. 223 ЦПК рішення суду набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом.

Законна сила судового рішення — це його правова дія, сутність якої полягає у його незмінності та виключності. Якісна характеристика судового рішення, яке набрало законної сили, виявляється і у правових наслідках, які воно викликає. Такими наслідками є здійсненність, прямиціальність і обов'язковість¹.

Згідно з ч. 5 ст. 124 Конституції України судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Відповідно до ст. 14 ЦПК судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, — і за її межами. Обов'язковість судового рішення означає, що всі державні та недержавні органи і посадові особи не вправі змінити або скасувати судові рішення, виносити постанови, які б суперечили прийнятому судом рішенням, а зобов'язані вчинювати необхідні дії щодо оформлення та реєстрації прав, встановлених рішенням суду, що набрало чинності. Обов'язковість судового рішення зумовлена загальнообов'язковістю закону, на підставі якого воно постановлене.

Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом (ч. 2 ст. 14 ЦПК). Отже, всі рішення, що набрали законної сили, володіють також якістю здійсненності, яка означає можливість їх виконання, але не всі вони можуть виконуватися примусово.

Виконуватися судові рішення можуть у різний спосіб залежно від їх виду. Як відомо, залежно від виду позову, що розглядається в межах конкретної справи, існують такі види рішень: рішення про присуджен-

¹ Див.: Курс цивільного процесу [Текст] : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — С. 646–647.

ня, про визнання та перетворювальні рішення. Тільки у випадку задоволення позову про присудження позивач має право вимагати примусового виконання судового рішення. Рішення ж про визнання та перетворювальні рішення не є підставою для видачі виконавчого листа і не потребують примусової реалізації, але саме рішення за позовом про визнання служать підставою для його виконання у формі реалізації¹.

Примусово виконуються рішення за позовами про присудження, де йдеться про зобов'язання відповідача до вчинення певних дій (передача грошових сум, речей, виселення, виконання обумовлених рішенням робіт тощо). При постановленні рішень про визнання порушене право поновлюється не шляхом присудження відповідача до вчинення певних дій, а шляхом визнання спірного права за позивачем. Рішенням суду відповідач позбавляється того права, яке він присвоїв незаконно і яке йому не належить. За таким позовом не передбачається будь-яких примусових заходів відносно відповідача. Цілком достатньо, щоб суд встановив у рішенні належність права позивачеві.

Рішення за позовами про визнання або перетворювальними позовами (конститутивні), рішення у справах окремого провадження мають виконавчу силу у тому розумінні, що сторони та інші особи мають реалізовувати права та обов'язки, передбачені судом.

Виконавчий лист у таких випадках не видається, а заінтересовані особи отримують копію рішення суду, яка може бути подана до відповідного органу для реалізації рішення та захисту прав позивача.

У випадках, коли в рішенні йдеться про права, що підлягають спеціальній реєстрації, реалізація передбачених судовим рішенням суб'єктивних прав неможлива без їх відповідного документального оформлення посадовими або адміністративними органами (наприклад, реєстрація розірвання шлюбу органами реєстрації актів цивільного стану). І хоча виконавчі листи у таких рішеннях не видаються, це не означає, що вони не виконуються.

За загальним правилом, заінтересовані особи самостійно ініціюють отримання необхідних документів щодо реєстрації фактів, визнаних у судових рішеннях. Але якщо реалізація рішення має принципове значення, ініціатива може виходити і від суду. Наприклад, згідно з ч. 2 ст. 249 ЦПК копію рішення про оголошення фізичної особи померлою

¹ Див.: Науково-практичний коментар до законів України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження» [Текст] / В. Б. Авер'янов, Л. К. Горбунова, В. В. Комаров та ін. ; відп. ред. О. В. Лаврінович. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — С. 77–78.

після набрання ним законної сили суд надсилає відповідному органу державної реєстрації актів цивільного стану для реєстрації смерті фізичної особи, а також до нотаріуса за місцем відкриття спадщини для вжиття заходів щодо охорони спадкового майна.

Виконання судових рішень про присудження, якщо вони не виконуються добровільно, можливе у примусовому порядку органами державної виконавчої служби відповідно до законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження».

Негайне виконання являє собою надання можливості примусового виконання рішення до набрання ним законної сили.

Як правило, негайне виконання зумовлене необхідністю забезпечення гарантій захисту найбільш важливих суб'єктивних прав, порушення яких тягне за собою особливо складні та несприятливі наслідки для заінтересованих осіб.

Якщо рішення підлягає негайному виконанню, державний виконавець відкриває виконавче провадження не пізніше наступного дня після одержання виконавчих документів.

Перелік випадків обов'язкового негайного виконання рішень, зазначений у ч. 1 ст. 367 ЦПК, є вичерпним і поширювальному тлумаченню не підлягає. Суд допускає негайне виконання рішень у справах про: стягнення аліментів — у межах суми платежу за один місяць; присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць; відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, — у межах суми стягнення за один місяць; поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала; розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб. Згідно із Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз» та інших законодавчих актів України» від 22 березня 2012 р. негайне виконання допускається також у справах про примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу. У таких справах при постановленні рішення суддя зобов'язаний зазначити про негайне виконання рішення. У випадках, коли суд помилково не зазначив про негайне виконання при постановленні рішення у справі про задоволення позову, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 220 ЦПК це служить підставою для ухвалення додаткового рішення.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу. Закріплення цього правила у ЦПК також зумовлене існуванням зв'язку стадії виконання судових рішень з попередніми стадіями цивільного процесу.

З часу введення в дію чинного ЦПК концептуально зміст розд. VI не оновлювався, а зміни, що відбувалися, стосувалися процедурних аспектів питань, пов'язаних із виконанням судового рішення, і здебільшого були зумовлені прийняттям інших законодавчих актів та необхідністю узгодження положень ЦПК з їх положеннями. Так, на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури» від 18 вересня 2012 р. було змінено редакцію ч. 2 ст. 368 ЦПК і закріплено, що виконавчий лист судом може видаватися за заявою не тільки осіб, на користь яких ухвалено рішення, а й прокурора, який здійснював у справі представництво інтересів громадянина або держави в суді. Загальні правила видачі виконавчих листів на вимогу стягувача є проявом реалізації принципу диспозитивності, що певною мірою властивий і виконавчому провадженню¹. Звернення рішення до виконання не є обов'язком стягувача: рішення надає йому тільки право вимагати виконання, а безпосередня реалізація цього права зумовлюється бажанням заінтересованої особи. Однак оскільки виконавче провадження має й певні особливості, які стосуються, зокрема, і проявів диспозитивних начал, слід визнати доцільним надання права на звернення із заявою про видачу виконавчого листа і прокурору.

Крім того, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» від 4 липня 2013 р. було внесено зміни до ч. 3 ст. 368 ЦПК, відповідно до яких виконавчі документи про стягнення судового збору надсилаються судом до державних податкових інспекцій.

За кожним судовим рішенням видається один виконавчий лист. При цьому виконавчий лист видається на підставі рішення суду, а не ухвали про його роз'яснення. Так, колегія суддів Судової палати у цивільних справах ВССУ, розглянувши в судовому засіданні справу за заявою Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській об-

¹ Див.: Плешанов, А. Г. Диспозитивное начало в сфере гражданской юрисдикции: проблемы теории и практики [Текст] / А. Г. Плешанов. — М. : Изд-во «Норма», 2002. — С. 132–151; Балабин, В. И. Действие принципа диспозитивности в исполнительном производстве [Текст] / В. И. Балабин, Л. В. Левченко // Правоведение. — 1992. — № 3. — С. 108.

ласті про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, за касаційною скаргою Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області на ухвалу Октябрського районного суду м. Полтави від 12 грудня 2012 р. та ухвалу Апеляційного суду Полтавської області від 13 лютого 2013 р., ухвалила касаційну скаргу задовольнити частково; ухвалу Октябрського районного суду м. Полтави від 12 грудня 2012 р. та ухвалу Апеляційного суду Полтавської області від 13 лютого 2013 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції з таких мотивів. Суд першої інстанції, помилково відмовивши у задоволенні заяви про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, не звернув уваги на те, що виконавчий лист видається на підставі судового рішення, а не ухвали про його роз'яснення. Крім того, з матеріалів справи вбачається, що виконавче провадження з виконання виконавчого листа, виданого Октябрським районним судом м. Полтави 28 жовтня 2010 р., закінчене на підставі постанови старшого державного виконавця відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 49 Закону України «Про виконавче провадження». Зазначена постанова була оскаржена стягувачем, однак ухвалою Апеляційного суду Полтавської області від 13 вересня 2012 р. у задоволенні його скарги було відмовлено. Таким чином, за наявності уже виданого виконавчого листа, який не втрачений і знаходиться в матеріалах виконавчого провадження, наявності постанови державного виконавця про закриття виконавчого провадження, яка є чинною, висновок суду першої інстанції про обґрунтованість видачі судом в одній і тій самій цивільній справі нового виконавчого листа є помилковим¹.

Відповідно до ст. 369 ЦПК у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо примусового проникнення до житла, виїмки та вилучення документів виконавчого провадження» від 15 березня 2006 р. суд, який видав виконавчий лист, може за заявою стягувача або боржника виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, чи визнати виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню, та стягнути на користь боржника безпідставно одержане стягувачем за виконавчим листом. Отже, правила зазначеної статті поєднують різноманітні за своїм характером дії суду щодо звернення судових рішень до виконання. По-перше, це дії, які тягнуть за собою продовження виконавчого провадження, але з певни-

¹ Цивільне судочинство: судова практика у цивільних справах [Текст] // Наук.-практ. юрид. журн. – 2013. – №3. – С. 242–245.

ми змінами (виправлення помилки, допущеної при оформленні чи видачі виконавчого листа); по-друге, дії, які унеможливають подальше виконавче провадження (визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню); по-третє, дії, які виступають наслідками вчинення дій двох попередніх груп (стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим листом). Поряд з цим для всіх цих дій спільним є те, що їх можна розглядати як механізм забезпечення зв'язку виконавчого листа як виконавчого документа та судового рішення як підстави виконання. Суд видає виконавчий лист, який посвідчує право стягувача на звернення до заходів примусового характеру відносно боржника на підставі акта, що підлягає виконанню, — судового рішення.

При вирішенні зазначених питань не можуть змінюватися загальний висновок та суть судового рішення, що виконується. Отже, загальною підставою для вчинення всіх цих дій є необхідність привести зміст виконавчого документа та виконавчого провадження у відповідність із висновками суду, що містяться в резолютивній частині рішення, що звернено до виконання.

У випадку втрати оригіналу виконавчого листа або судового наказу законодавство (ч. 1 ст. 370 ЦПК) передбачає можливість вирішення питання про видачу їх дублікату безпосередньо за заявою стягувача або за поданням державного виконавця. Відповідно до змін, внесених у редакцію статті Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про виконавче провадження” та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)» від 4 листопада 2010 р., у справах про стягнення аліментів передбачено, крім того, додаткові специфічні підстави для видачі дублікату виконавчого листа: у разі встановлення кількох місць роботи чи отримання доходів боржника. Зазначені обставини можуть з'ясуватися вже під час виконання, тому при виконанні судових рішень у цій категорії справ дублікат видається за поданням державного виконавця, а не за заявою стягувача.

Так, 19 червня 2012 р. Попільнянський районний суд Житомирської області, розглянувши заяву стягувача про видачу дублікату виконавчого листа, відмовив у її задоволенні, мотивуючи своє рішення тим, що відповідно до ч. 1 ст. 370 ЦПК у разі встановлення кількох місць роботи й отримання доходів боржника суд має право видати дублікат

виконавчого листа тільки за поданням державного виконавця, а не стягувача¹.

Розмір платні за видачу дубліката виконавчого листа регулюється Законом України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 р. Відповідно до змісту цього Закону було внесено зміни до ч. 3 ст. 370 ЦПК. Згідно з підп. 1 п. 4 ч. 2 ст. 4 зазначеного Закону за видачу дубліката виконавчого листа або судового наказу стягується плата в розмірі 3 гривні.

Не зазнавали змін процесуальні правила поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання (ст. 371 ЦПК), укладення мирової угоди в процесі виконання (ст. 372 ЦПК), відстрочки і розстрочки виконання, зміни чи встановлення способу і порядку виконання (ст. 373 ЦПК), вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (ст. 374 ЦПК), вирішення питання про оголошення розшуку боржника або дитини (ст. 375 ЦПК), заміни сторони виконавчого провадження (ст. 378 ЦПК), визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами (ст. 379 ЦПК).

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо примусового проникнення до житла, виїмки та вилучення документів виконавчого провадження» від 15 березня 2006 р. було змінено редакцію ч. 1 ст. 376 ЦПК, відповідно до якої питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, або дитина, щодо якої є виконавчий документ про її відібрання, при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця.

Вирішення судом питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи може забезпечувати вчинення виконавчих дій, пов'язаних із примусовим входженням до нежитлових приміщень і сховищ, в яких зберігається майно боржника, на яке звернено стягнення, або майно стягувача, яке має бути повернене йому в натурі; примусовим входженням до житлових будинків, квартир для забезпечення примусового виселення та вселення в них; примусовим входженням до будинків, квартир та інших приміщень, в яких перебуває дитина, яка має бути передана іншим особам відповідно до рішення суду; при проведенні огляду, арешту, вилученні й передачі майна. Це

¹ Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25525422>.

означає, що йдеться про застосування таких заходів примусового виконання, передбачених у законі, як звернення стягнення на грошові кошти боржника; звернення стягнення на інші види майна боржника; вилучення в боржника й передача стягувачеві певних предметів, зазначених у рішенні; відібрання дитини.

Рішенням Конституційного Суду України від 31 травня 2011 р. №4-рп/2011 було надано офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 ЦПК. Громадянка Сінюгіна І. І. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 ЦПК (далі — Кодекс) стосовно можливості задоволення судом подання державного виконавця про примусове проникнення до житла для виконання ухвали суду про забезпечення позову. Розглядаючи справу, Конституційний Суд дійшов висновку, що у розд. VI ЦПК «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» визначено порядок виконання як рішень, так і ухвал суду. Тому механізм забезпечення виконання судових рішень, який закріплено у ч. 1 ст. 376 ЦПК, а саме вирішення судом за поданням державного виконавця питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, застосовується і у випадку виконання ухвали суду про забезпечення позову. При цьому питання про примусове проникнення до житла вирішується не інакше як шляхом прийняття вмотивованої ухвали суду з додержанням принципу верховенства права. Конституційний Суд України визначив, що положення ч. 1 ст. 376 у взаємозв'язку зі статтями 151, 152, 153 ЦПК необхідно розуміти так, що для виконання ухвали суду про забезпечення позову, постановленої як до подання позовної заяви відповідно до ЦПК, так і на будь-якій стадії розгляду справи, питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця.

У виконавчому провадженні суд також вирішує питання про звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках (ст. 377 ЦПК). Відповідно до ч. 1 ст. 377 ЦПК у редакції Закону України

«Про внесення змін до Закону України “Про виконавче провадження” та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)» від 4 листопада 2010 р. питання про звернення стягнення на належні боржнику від інших осіб грошові кошти, що знаходяться на рахунках цих осіб в установах банків та інших фінансових установах, при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), вирішуються судом за поданням державного виконавця, погодженим з начальником відділу державної виконавчої служби.

Правила ст. 377 ЦПК закріплюють процесуальний механізм дотримання зазначених конституційних гарантій права власності на кошти, які знаходяться на рахунках, що має велике практичне значення. Наприклад, у літературі зазначалося, що до набрання чинності новим ЦПК існувало багато проблем при виконанні рішень несудових органів. Зокрема, фактично не досягала тих цілей, заради яких функціонувала, система позасудового провадження щодо опротестованих векселів. Оскільки грошові кошти можуть бути списані з рахунка клієнта без його розпорядження тільки на підставі рішення суду, то вексельний кредитор при зверненні стягнення на грошові кошти вексельного боржника змушений був звертатися переважно до судового порядку стягнення вексельного боргу. З набранням чинності ЦПК ситуація вирішилась на користь позасудового порядку стягнення вексельного боргу. Стаття 377 ЦПК наділяє державного виконавця повноваженнями при примусовому виконанні виконавчого напису, вчиненого на опротестованому векселі, звертатися до суду за вирішенням питання про звернення стягнення на грошові кошти вексельного боржника, забезпечуючи тим самим дотримання положень ст. 1071 ЦК¹.

Законодавчою новелою, спрямованою на забезпечення примусового виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів, стали правила вирішення питання про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України, закріплені у ст. 377¹ ЦПК на підставі Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про виконавче провадження” та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)» від 4 листопада 2010 р. Розгляд судом зазначеного питання характеризується певними процесуальними особ-

¹ Див.: Тарасенко, И. Вексельный долг платежом красен [Текст] / И. Тарасенко // Юрид. практика. – 2006. – 28 марта (№ 13). – С. 21.

ливостями, зокрема, щодо визначення підсудності; кола ініціаторів вирішення цього питання; складу фактів, що мають бути встановлені судом; форми та суб’єктного складу такого розгляду.

Питання про тимчасове обмеження боржника вирішується судом за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби, а не судом, який розглянув справу, тобто загальні правила визначення підсудності питань, пов’язаних із зверненням судового рішення до виконання, передбачені у ч. 1 ст. 368 ЦПК, у даному разі не застосовуються.

Зазначене питання може вирішуватися як стосовно боржників — фізичних осіб, так і стосовно керівника боржника — юридичної особи, але звертатися до суду з метою вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду боржників за межі України із відповідним поданням, погодженим із начальником відділу державної виконавчої служби, мають право виключно державні виконавці, а не заінтересовані особи — учасники виконавчого провадження. Відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону «Про виконавче провадження» сторони виконавчого провадження можуть звертатися лише до державного виконавця із відповідним клопотанням, а не безпосередньо до суду ані із заявою про вирішення питання в порядку, передбаченому розд. VI ЦПК, ані, тим більше, із відповідним позовом, у відкритті провадження за яким суду слід відмовити на підставі ст. 122 ЦПК.

За правилами ст. 377¹ ЦПК можливе вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України боржників за судовими рішеннями у справах, що розглядалися у порядку цивільного судочинства. Слід погодитися з висловленими в літературі твердженнями, що вирішення процесуальних питань, у тому числі обмеження права на виїзд боржника за кордон, пов’язаних з виконанням рішень, ухвал, постанов у господарських та адміністративних справах, у порядку цивільного судочинства не допускається¹.

До компетенції суду в межах виконавчого провадження віднесено також вирішення питання про поворот виконання (статті 380, 381, 382 ЦПК).

Питання про поворот виконання судових постанов виникає у зв’язку зі скасуванням чи зміною вищестоящим судом уже виконаних поста-

¹ Євтушенко, О. І. Проблемні питання практики розгляду судами заяв щодо обмеження виїзду за кордон осіб, які мають невиконані зобов’язання [Текст] / О. І. Євтушенко, Л. В. Козловська // Часопис цив. і крим. судочинства. – 2012. – № 3(6). – С. 129–141.

нов. Поворот виконання — це повернення позивачем відповідачеві всього одержаного ним за скасованою (зміненою) постановою. Поворот виконання спрямований на відновлення прав боржника, порушених виконанням рішення¹.

Порядок вирішення питання про поворот виконання, закріплений у ст. 380 ЦПК, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств» від 17 листопада 2009 р. було доповнено правилом про необхідність видачі виконавчого листа за судовим рішенням про поворот виконання, що є додатковою правовою гарантією дотримання законності виконавчого провадження у таких випадках.

Уявляється, що питання, пов'язані з поворотом виконання, цілком слушно залишені в компетенції судових органів, оскільки фактично тут має місце по суті юрисдикційна, а не виконавча діяльність, тобто діяльність з визначення обсягу та належності певних спірних прав. Це питання має бути вирішено відповідною ланкою судової системи — вищестоящим судом (при зміні рішення, пов'язаній із закриттям провадження у справі, залишенням позову без розгляду, відмовою в позові повністю або задоволенням позовних вимог у меншому розмірі) чи судом першої інстанції, якщо рішення скасоване після його виконання і при новому розгляді справи в позові відмовлено або позовні вимоги задоволені у меншому розмірі.

Таким чином, норми, що регулюють поворот виконання, взагалі мали б міститися не у розд. VI ЦПК, а у розд. III, де визначені правила постановлення судових рішень.

Поворот виконання можливий по будь-яких справах, але за наявності таких умов: а) позивач має отримати від відповідача у порядку виконання рішення майно чи гроші; б) виконане рішення повинне бути скасовано вищестоящим судом і при цьому закрито провадження у справі, залишено позов без розгляду, відмовлено в позові повністю чи задоволено позовні вимоги в меншому розмірі. В усіх інших випадках розгляд питань про повернення стягненого в порядку цивільного судочинства унеможлиблюється.

Відповідно до ч. 2 ст. 380 ЦПК якщо рішення після його виконання скасовано і справу повернено на новий розгляд, а при новому розгляді справи в позові відмовлено або позовні вимоги задоволено в мен-

¹ Див.: Штефан, М. Й. Виконання судових рішень [Текст] : навч. посіб. / М. Й. Штефан, М. П. Омельченко, С. М. Штефан. — К. : Юрінком Інтер, 2001. — С. 133–134.

шому розмірі, або провадження у справі закрито чи заяву залишено без розгляду, суд, ухвалюючи рішення, повинен зобов'язати позивача повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим рішенням.

Порядок вирішення питань про поворот виконання складається з такого: а) питання про поворот виконання вирішується вищестоящим судом, коли він, скасувавши рішення, закриває провадження у справі, залишає позов без розгляду, відмовляє в позові повністю або задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі; б) коли рішення вищестоящим судом скасоване і справа направлена на новий розгляд, при новому розгляді справи, постановляючи нове рішення, суд має в ньому вказати на поворот виконання, якщо в позові буде відмовлено чи позовні вимоги будуть задоволені у меншому розмірі; в) коли питання про поворот виконання не було вирішено ні вищестоящим судом, ні судом при новому розгляді справи, то за заявою відповідача це питання розглядається судом першої інстанції, в якому перебуває справа; г) за судовим рішенням про поворот виконання видається виконавчий лист (ст. 380 ЦПК доповнено ч. 4, де міститься зазначене правило, згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств» від 17 листопада 2009 р.).

Згідно із ч. 2 ст. 382 ЦПК у справах про стягнення аліментів, а також у справах про стягнення заробітної плати чи інших виплат, що впливають із трудових правовідносин, поворот виконання не допускається незалежно від того, у якому порядку ухвалено рішення, за винятком випадків, коли рішення було обґрунтоване на підроблених документах або завідомо неправдивих відомостях позивача. При недоведеності зазначених обставин поворот виконання є неможливим. Так, колегія суддів Судової палати у цивільних справах ВССУ, розглянувши справу за позовом Н. А. В. до Одеського національного морського університету про поновлення на роботі та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу, за касаційною скаргою Одеського національного морського університету на ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 12 березня 2013 р., ухвалила: касаційну скаргу Одеського національного морського університету задовольнити; ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 12 березня 2013 р. скасувати, питання про поворот виконання рішення передати на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, посилаючись на такі обставини. Суд

першої інстанції, в якому перебувала справа, вирішуючи питання про поворот виконання рішення, дійшов обґрунтованого висновку про недоведеність заявником того, що рішення суду, на підставі якого Н. А. В. було виплачено середній заробіток за час вимушеного прогулу, було обґрунтовано підробленими документами або завідомо неправдивими відомостями позивача. Суд апеляційної інстанції, переглядаючи ухвалу місцевого суду, на положення ч. 1 ст. 381 ЦПК уваги не звернув та дійшов помилкового висновку, що місцевий суд не має права вирішувати питання про поворот виконання рішення¹.

8.2. Судовий контроль за виконанням судових рішень

Судове рішення є найважливішим актом правосуддя² і найбільш удосконаленим серед інших правозастосовних актів³, яке виконує функцію захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Враховуючи те, що судове рішення має спеціальний правовий статус, а також специфіку процедури його ухвалення, яка має забезпечуватися судом системою гарантій, його примусове виконання повинно здійснюватись за участю суду. Тобто належний захист прав стягувача, боржника й інших учасників виконавчого провадження також залежить певною мірою від рівня контрольної функції суду у виконавчому провадженні.

Із наведеного можна зробити висновок, що процес захисту судом прав або інтересів фізичних і юридичних осіб проходить два етапи: вирішення спору і виконання рішення суду. Обидва ці етапи спрямовані на здійснення однієї загальної мети — захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав

¹ Див.: Цивільне судочинство: судова практика у цивільних справах [Текст] // Наук.-практ. юрид. журн. – 2014. – № 3. – С. 210–213.

² Див.: Иванова, С. А. Постановления суда первой инстанции [Текст] / С. А. Иванова, И. К. Пискарев // Гражданский процесс : учеб. для вузов / под ред. М. К. Треушников. – М., 1998. – С. 246.

³ Див.: Масленникова, Н. И. Постановления суда первой инстанции [Текст] / Н. И. Масленникова // Гражданский процесс : учебник / отв. ред. Ю. К. Осипов. – М., 1995. – С. 281.

і інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Такий висновок ще раз підтверджує ту обставину, що виконання ухваленого рішення є частиною судового розгляду.

Перш ніж охарактеризувати контрольну функцію суду у виконавчому провадженні, необхідно визначити саме поняття функції, її склад і зміст.

Термін «функція» походить від латинської і означає виконання, здійснення. У широкому значенні функція розуміється як діяльність, зобов'язання, призначення¹. У юридичній літературі, наприклад, цей термін застосовується в різних значеннях. Він може позначати: 1) дію, діяльність, операцію; 2) здатність до дії, діяльності; 3) роль; 4) значення; 5) властивість; 6) обов'язок; 7) компетенцію; 8) залежність однієї величини від іншої; 9) завдання².

Будучи загальнонауковим, поняття «функція», на наш погляд, повинне відбивати щось загальне в кожній галузі знання. Отже, у конкретній науці це поняття повинне визначатися однозначно, тому що при різній його інтерпретації, як правильно відзначив В. С. Зеленецький, не можна досягти необхідного для успішного розвитку науки взаєморозуміння вчених даної галузі знання³.

Термін «функція» серед науковців найчастіше вживається як «обов'язок», «коло діяльності». За допомогою цього терміна підкреслюються роль і призначення суду, характеризується специфіка певного виду діяльності, особливо в плані цільової спрямованості⁴. В юридичній літературі щодо поняття процесуальної функції є різні думки.

Так, П. В. Логінов вважає, що будь-які юридичні функції обумовлені нормативно закріпленими завданнями і цілями, які вони призначені реалізувати. У цьому зв'язку вони містять директиви законного поведіння суду і учасників процесу на тому чи іншому етапі здійснення правосуддя. Процесуальні функції, на його думку, мають деяку подібність із процесуальними принципами: і ті і інші містять орієнтири судової діяльності з розгляду цивільних справ, напрямку для досягнення цілей, рішенням завдань цивільного процесу, а також є дирек-

¹ Див.: Сердюк, В. В. Верховний Суд України в системі розподілу функцій влади [Текст] : монографія / В. В. Сердюк. – К. : Істина, 2007. – С. 25.

² Див.: Свидерский, В. И. Новые философские аспекты элементарно-структурных отношений [Текст] / В. И. Свидерский, Р. А. Зобов. – Л., 1970. – С. 42.

³ Зеленецкий, В. С. Функциональная структура прокурорской деятельности [Текст] : учеб. пособие / В. С. Зеленецкий. – Харьков : Юрид. ин-т, 1978. – С. 7.

⁴ Див.: Ковин, В. Ф. Функции советского гражданского процессуального права [Текст] / В. Ф. Ковин // Практика применения гражданского процессуального права: к двадцатилетию ГПК РСФСР. – Свердловск, 1984. – С. 23.